

**Máté-Tóth
András**

1957-ben született
Kalocsán.
Teológus, vallás- és
kommunikációkutató,
a Szegedi
Tudományegyetem
vallástudomány
professzora és
az MTA-SZTE
Convivence
kutatócsoport
vezetője. Legutóbbi
írását 2022. 12.
számunkban közöltük.

PROFILKÉP TOMÁŠ HALÍKRÓL

Enyhén oldalra billent fejtartás, kissé hunyorgó szem, halvány mosoly – így látni Tomáš Halíkot az internetes profilképeken. Még inkább így a konferenciákon, megbeszéléseken. Ha nem ismerném közel harminc éve, úgy vélhetném, felvett pózról van szó, amit a celebek betanulnak, hogy minden nyilvános esemény alkalmával a legjobb arcukat mutassák. Tomáš esetében azonban ez az arc valóban lelkének a tükre, tudásokkal, kétkedésekkel, nyugalommal és izgalommal telt egyénisége tükröződik rajta.

Tomáš Halík 1948-ban született Prágában, ahol mindmáig él. Életének nagy részét a csehszlovákiai kommunizmus durva vallás- és egyházellenessége idején élte. A kommunista vezetés minden szatellitállamban arra törekedett, hogy a katolikus egyházat elkülönítse Rómától, a Szentszék-től, és nemzeti egyházat hozzon létre. Csehszlovákiában az egyház erre a programra meglehetősen következetes ellenállással reagált. Püspökök, papok, szerzetesek és laikusok ezrei ültek börtönben, miközben a nyilvános egyházi vezetés a rendszert inkább kényszerből, mintsem meggyőződésből kiszolgáló személyekből állt. A kétosztatú társadalomban Halík sokakkal együtt a földalatti egyházban talált a hitre és papi hivatásra. Harminc évesen az erfurti püspök, Hugo Aufderbeck szentelte pappá titokban, amiről közel tíz éven át hallgatnia kellett, mert a kelet-berlíni Meisner bíboros ezt kérte tőle. Mígnem egy találkozás alkalmával a cseh Tomášek bíborosnak átnyújtott egy cédulát, amelyen az állt: „Eminenciás uram, tíz éve pap vagyok, külföldön szenteltek.” A bíboros összegyúrta a papírt, felállt, nevetve átölelte papját: „sejtettem én”, mondta.

Halík Prágában szociológiát és filozófiát tanult, később pszichológiát is. A rendszerváltásig teljesen civil életet élt. Ezzel párhuzamosan aktívan közreműködött a katakomba-egyház életében. Szoros szellemi és baráti kapcsolatokat ápolt a legnagyobb cseh teológusokkal, főképpen Oto Mádrrel és Josef Zvěřínával. A földalatti kapcsolatai révén a pezsgő prágai szellemi életben szoros barátságba került Václav Havellel, a későbbi köztársasági elnökkel. A barátság és Halík látásmódjának megbecsülése alapján Havel Halíkot szerette volna utódjának: egy katolikus papot Európa egyik legkevésbé vallásos országában.

A rendszerváltás Halík életében kettős fordulatot hozott. Kinyílt előtte Európa és az egész világ, így mindazt, amit a földalatti egyházban folytatott, az újjászerveződő hivatalos egyházban folytathatta. Ő lett a Cseh Püspöki Kar titkárságának megszervezője és titkára (1990–1993), Szent II. János Pál pedig a Nemhívók Pápai Tanácsa konzulensének nevezte ki. Pasztorációs tevékenysége pedig a prágai Károly Egyetem egyetemi lelkészségéhez kötötte, ahol megalapította a Cseh Keresztény Akadémiát (*Česká křesťanská akademie*), és a cseh szellemi élet egyik meghatározó színterévé vált. Ugyanakkor mély fájdalommal beszél arról, hogy a teológiát oktató intézményekben nem lett számára hely. Mindezt azzal magyarázza, hogy a csehországi katolikus egyház, a zsinati szellemű teológia (Rahner, Ratzinger, de Lubac, von Balthasar, Kasper és mások) ismeretének hiánya miatt, a zsinat előtti egyházi és teológiai gondolkodás csálóka biztonságot nyújtó útját választotta. Akik pedig a zsinat szellemiségét

képviselték, azokat ellenségnek tekintették. Teológiájáról így ír önéletrajzi kötetében: „A misztika és a negatív teológia formálta teológiai gondolkodásomat, ezek tükröződnek könyveimben, és végül ezek segítettek abban, hogy kreatív párbeszédet kezdjek a kortárs posztmodern vallásfilozófiával és filozófiai teológiával.”¹

Kreatív párbeszéd jellemzi Tomáš Halík egész egyéniségét. Az odaadó figyelem, a szokásos megkülönböztetések relativizálása, a határok újrarajzolása. A többségében ateistának tekintett cseh társadalomban Halík ateizmus helyett „apateizmusról” és jellegzetes humorával „valamizmusról” beszél. Szerinte nem Jézus Krisztus Istenének elutasításáról van szó, hanem annak a hitnek, bizalomnak és lehetőségnek megkérdőjelezéséről, hogy egyáltalán lehet-e valamiféle szent eszmétől ihletetten teljes értékű életet élni. Közben sokan mégis hisznek valamiben, ami nem vagy nehezen formálható szavakba, de hiánya rendre megrettentí a ma emberét.

Önéletrajzi könyvének címe egy zsoltárversre utal, összhangban Jób imádságával: „minden utamat ismered” (Zsolt 119,168). A világhírű pap, teológus, szabad szellemű értelmiségi számos kitüntetést kapott. 2014-ben Templeton-díjat, 2017-ben a Kultúra Pápai Tanácsának Per Artem ad Deum díját. Könyveit számos nyelvre lefordították, évente egy tucat fórumon tart előadást hitről, egyházzal, kultúráról. Szellemisségének titka talán az, hogy egyszerre igyekszik elmerülni a mai kor gondolkodásmódjába és az evangéliumból áradó isteni inspirációba. Ebből az intellektuális és spirituális kalandból fakad az igazság iránti elkötelezettsége; az igazság iránt, amely erősebb a halálfélelemnél.²

A HITHEZ VEZETŐ UTAM (I. RÉSZ)

Amikor megdőlt a kommunista rendszer, új lakásba költöztem. A ház Európa egyik legszebb hídjának közvetlen közelében állt, az öreg Prága szívében, a barokk szoborcsoportok által védelt Károly híd tövében. Ez a környék már régóta nagyon kedves volt nekem, nemcsak Csehország és Prága neves történelmi eseményeit juttatta eszembe, de régi családi históriákat is.

A Károly híddal, illetve a volt jezsuita kollégiummal, a Klementíniummal, amely éppen az Óvárosi hídtoronnyal szemközt áll, szorosán összefügg édesapám sorsa és élete. Itt, a Károly Egyetem Bölcsészettudományi Karának eredeti helyén végezte tanulmányait a múlt század húszas-harmincas éveiben, majd az ötvenes években itt dolgozott mint a Nemzeti Könyvtár könyvtárosa. Gyerekkoromban sokszor meglátogattam őt itt, főleg szenteste délelőttjein. Innen aztán minden évben együtt indultunk ebédelni valamelyik régi prágai borozóba, de előtte még megálltunk a Szent Szalvátor-templom jászolánál. Akkoriban nyilván nagyon csodálkoztam volna, ha valaki azt állítja, hogy negyven évvel később éppen itt, a Klementíniumban fogok papként szolgálni.

Tomáš Halík

To že byl život?
Z podzemní církve
do labyrintu svobody
(*Lidové noviny, Praha,*
2018) című önéletrajzi
könyvének 2. fejezete.

Csoma Borbála
fordítása

1 *All meine Wege sind DIR vertraut. Von der Untergrundkirche ins Labyrinth der Freiheit.* (Ford. Nina Trčka.) Herder, Freiburg im Breisgau, 2018.

2 Vö. uo. 390.